

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психології і туризму

Курсова робота

на тему: «Регіональні особливості паломницького туризму в Україні»

здобувача вищої освіти групи Т 02-21
факультету туризму, бізнесу і психології
освітньої програми
Туристичне обслуговування
спеціальності 242 Туризм
Захарова А.С.

Науковий керівник:
к. е. н., доц. Кучай О.В.

Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____
Національна шкала _____

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ.....	6
1.1. Сутність паломницького туризму.....	6
1.2. Історія та розвиток паломницького туризму.....	9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПАЛОМНИЦТВА.....	12
2.1. Вплив регіональних особливостей на розвиток паломницького туризму.....	12
2.2. Найважливіші святині та паломницькі об'єкти, їх розміщення.....	18
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	23
3.1 Вплив пандемії COVID-19 на паломницький туризм в Україні: обмеження та можливості.....	23
3.2 Паломницький туризм в умовах військової агресії: виклики та стратегії розвитку.....	25
ВИСНОВКИ.....	28
РЕЗЮМЕ/RESUME.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Актуальність курсової роботи полягає в тому, що паломництво в Україні є важливим елементом туристичної індустрії та має значний культурний, релігійний та економічний вплив на країну. Ось кілька причин, чому ця тема є актуальною:

1. Релігійна спадщина: Україна має багату релігійну спадщину, яка приваблює паломників з усього світу. Місця паломництва, такі як Києво-Печерська Лавра, Софійський Собор у Києві, Успенська Лавра у Почаєві та інші, відіграють важливу роль у релігійному житті країни та привертають тисячі віруючих щороку.
2. Туристичний потенціал: Паломницький туризм є важливою складовою туристичного потенціалу України. Він сприяє розвитку інфраструктури, гостинності та послуг та стимулює економічний розвиток регіонів, де розташовані святині.
3. Культурний обмін: Паломницький туризм сприяє культурному обміну між різними національностями, віруючими та культурними групами. Він допомагає зберегти та відновити культурну спадщину України та сприяє взаєморозумінню та толерантності між різними спільнотами.
4. Підвищення міжнародного престижу: Розвиток паломницького туризму сприяє підвищенню міжнародного престижу України як країни з багатою культурною та релігійною спадщиною.

Отже, дослідження особливостей паломницького туризму в Україні є актуальним з точки зору розвитку туристичної галузі, культурного обміну та збереження релігійної спадщини країни.

Метою курсової роботи є визначення особливостей розвитку паломницького туризму в Україні на різних етапах історичного розвитку держави.

Досягнення мети забезпечується виконанням наступних **завдань**:

- аналіз історичного розвитку паломництва в Україні: вивчення періодів, коли паломництво мало найбільшу популярність, і визначення ключових святинь та місць паломництва у різні історичні епохи;
- вивчення сучасного стану паломницького туризму в Україні: аналіз сучасних паломницьких маршрутів, популярних місць паломництва, інфраструктури для паломників, а також впливу релігійних, культурних та соціальних чинників на цей вид туризму;
- вивчення особливостей організації паломницьких поїздок в Україні: дослідження послуг та програм, що пропонуються туристичними компаніями для паломників, розгляд правил та процедур організації паломницьких подорожей;
- аналіз впливу паломництва на розвиток регіонів України: дослідження економічних, соціокультурних та інших наслідків паломницького туризму для регіонів, де розташовані святині та популярні паломницькі маршрути;
- визначення перспектив розвитку паломницького туризму в Україні: врахування потенціалу розвитку та можливих напрямків підвищення привабливості України для паломників, рекомендації щодо розвитку і підтримки паломницького туризму в країні.

Об'єктом дослідження є паломницький туризм в Україні.

Предметом дослідження є особливості організації паломницького туризму в Україні.

Для дослідження курсової роботи можуть бути використані різноманітні **методи**, серед яких: аналіз літературних джерел: для вивчення історії, сучасного стану та особливостей паломницького туризму в Україні можна використовувати наукову літературу, статті, звіти та інші джерела, які описують розвиток цього виду туризму в країні; проведення опитувань та інтерв'ю: для отримання первинної інформації про думки, уподобання та досвід паломників та фахівців туристичної галузі можна проводити

опитування та інтерв'ю з різними групами людей; аналіз статистичних даних: вивчення статистичних даних щодо кількості паломників, популярних маршрутів, видатків на паломництва та інші аспекти може допомогти зрозуміти тенденції розвитку паломницького туризму в Україні; спостереження: проведення спостережень за рухом туристів у паломницьких місцях, їхнім поведінкою та іншими аспектами може дати цінну інформацію про реальний стан речей; експертні оцінки: залучення експертів з туризму, культурології, релігієзнавства та інших галузей може допомогти отримати глибше розуміння певних аспектів паломницького туризму в Україні.

Комбінування цих методів дослідження дозволить отримати комплексну картину про паломницький туризм в Україні та його особливості.

Науково-теоретичною та інформаційною основою дослідження стали роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, які вивчали функціональні особливості паломницького туризму в Україні, його проблематику, стан та перспективи майбутнього розвитку.

Наукова новизна полягає у виявленні нових тенденцій і можливостей паломницького туризму в Україні, аналізі впливу сучасних подій, визначенні кращих практик та перспектив розвитку, а також у розробці рекомендацій для інтеграції паломницького туризму з іншими видами туризму.

Апробація результатів дослідження. Головні положення та результати дослідження представлені на Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Ad ordem per linguas. До світу через мови». Захарова А. (2024). Особливості паломницького туризму в Україні.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст дослідження викладений на 37 сторінках, з яких 30 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність паломницького туризму

Сучасне паломництво - це явище, яке відображає культурний вимір людського життя і виражає потребу в особистому духовному обміні зі священними місцями. У більшості релігій цей вид подорожей відіграє традиційну місіонерську роль і сприяє поширенню релігійних ідей у суспільстві (Функціональні особливості організації релігійно-паломницьких турів, 2016).

Духовний паломницький туризм має вузьку соціально-психологічну та географічну спрямованість і часто переплітається з оздоровчим туризмом. Наприклад, багато духовних центрів в Індії є також місцями аюрведичного лікування. Аюрведа в Індії - це цілісна наука про зцілення, омолодження і профілактику захворювань, заснована на гармонії людської енергії і Всесвіту. Різноманітні практики та настанови, що пропонуються в ашрамах і Золотих містах, виходять за релігійні рамки і спрямовані на людей з усіх верств суспільства, незалежно від релігії, національності чи роду занять.

Важливо відзначити схожість між духовним паломництвом та іншими формами туризму. Наприклад, багато туристів обирають Китай, щоб практикувати цигун. Таким чином, поїздка може включати в себе елементи релігійного, спортивного та оздоровчого туризму.

Географічні дослідження паломництва по всьому світу дозволили виділити 11 макрорегіонів для цього виду туризму:

1. Європа християнського періоду;
2. Територія Північної Америки, де наявна присутність християнства та велика різноманітність інших релігій;
3. Територія Латинської Америки, де переважають християнство і місцеві традиційні вірування;
4. На території Північної Африки домінує іслам;

5. Центри ісламу, християнства і традиційних релігій знаходяться у Західній та Східній Африці;
6. Західна Азія, де домінує іслам і є анклав християнства та іудаїзму;
7. Південна Азія, де поширені індуїзм і буддизм, а також є центри християнства, джайнізму, сикхізму та ісламу.
8. Південно-Східна Азія із переважанням буддизму, ісламу, християнства та енкавами індуїзму;
9. Східна Азія з пануючим буддизмом, конфуціанством, синтоїзмом та ділянками ісламу та християнства;
10. Буддистська Центральна Азія, де переважає ламаїзм;
11. У Середній Азії також панує іслам та ісламістська.

Сучасний характер паломництва відображає культурні аспекти життя людства та виражає потребу в особистому духовному спілкуванні зі святинами, що є визначною рисою цього явища. Подорожі до святих місць виконують традиційну місіонерську роль у більшості релігій, сприяючи поширенню релігійних ідей у суспільстві.

Духовний паломницький туризм, що має вузьке соціально-психологічне та географічне спрямування, часто переплітається з лікувально-оздоровчим туризмом. Наприклад, багато духовних центрів в Індії також є місцями аюрведичного лікування. Аюрведа, що ґрунтується на гармонії між енергією людини та Всесвітом, представляє собою науку про комплексне лікування, омолодження та профілактику захворювань.

Важливо зазначити, що духовне паломництво співпадає з іншими формами туризму. Наприклад, багато туристів вибирають Китай для занять цигун - це комплекс вправ, що сприяє накопиченню енергії життя. Отже, паломництво може включати в себе елементи релігійного, спортивного та лікувально-оздоровчого туризму(Філософія туризму, 2009).

Географічне дослідження паломництва виокремлює 11 макрорегіонів для цього виду туризму, кожен з яких приваблює віруючих різних релігій. Наприклад, Єрусалим вважається найбільшим релігійним центром світу, а також інші місця, які є святими для різних релігій, такі як монастирі в Лхасі, мечеть Омара, буддійські храми і священні річки в Індії тощо.

Усього виділяють 13 конфесійних районів паломництва, серед яких найбільші - Європа, Північна Америка, Латинська Америка, Північна Африка, Західна Азія, Південна Азія, Південно-Східна Азія, Східна Азія, Середня та Центральна Азія та інші.

Паломницький туризм полягає в подорожах людей до святих місць, святинь, чи інших релігійних об'єктів з метою духовного збагачення, релігійного поклоніння, або виконання релігійних обрядів і обов'язків. Основними характеристиками паломницького туризму є:

- духовний аспект: паломництво має сильний духовний компонент, де люди шукають підтримки, віри, поклоняються або виконують релігійні обряди на святих місцях;
- культурний аспект: подорожі до святих місць часто включають в себе відвідування культурних об'єктів, які пов'язані з релігійною історією та традиціями;
- історичний аспект: багато святих місць мають великий історичний значимість, що привертає паломників для вивчення минулого та спадщини;
- спільнотний аспект: паломницькі місця можуть стати місцем зустрічі людей з різних країн та культур, що сприяє створенню спільнот і обміну досвідом;
- туристичний аспект: паломництво часто включає в себе елементи туризму, такі як відвідування музеїв, ресторанів, готелів тощо.

Усі ці аспекти викликають інтерес до паломницького туризму, і він залишається популярним явищем як серед віруючих, так і серед тих, хто цікавиться культурою та історією.

1.2. Історія та розвиток паломницького туризму

Подорож вірян до святих місць для виконання поклоніння має глибокі коріння у давнині. У минулому, такі місця, як храми Амона в Фівах Єгипту, Осіріса в Абідосі, Аполлона в Дельфах та інші, були центрами паломництва.

В Старому Завіті згадуються подорожі благочестивих ізраїльтян до головної святині Скінії з Ковчегом Завіту, а пізніше — до Єрусалимського храму для здійснення жертвоприношень та молитов.

У Новому Завіті зберіглася традиція паломництва, яку продовжило Святе Сімейство — Діва Марія, юнак Ісус Христос та Йосип Обручник, які щорічно відвідували Єрусалим на великодній святкування.

Сам апостол Павло, незважаючи на загрозу життю та впливовість, здійснив своє останнє паломництво, дотримуючись усіх старозавітних обрядів, і в результаті був арештований.

У часи римських імператорів, з метою придушення поширення християнства, здійснювалися спроби знищення всіх слідів Ісуса Христа, включаючи руйнування храмів, зруйнування гори Голгофа, перейменування міст та перетворення християнських святинь у язичницькі капища.

У IV столітті, після отримання християнами свободи, паломництво в Палестину значно зросло. Кожен паломник переживав враження від чудес та незвичайних подій, що супроводжували його під час подорожей.

Однак святитель Григорій Ніський висловлював сумніви щодо великої популярності паломництва, стверджуючи, що це часто призводить до цікавості, нечесних подій та спокус. Деякі православні вважають, що краще розподілити кошти, призначені на паломництво, між потребуючими, а не витратити їх на подорожі. Також відомо, що затворництво та релігійні походи були популярні серед православних монахів як засіб зміцнення віри. Вважалося, що паломництво має важливе значення для укріплення віри та духовності серед членів Церкви, які ще не мають стійкого віросповідання.

У середньовіччі паломництво набуло широкого розповсюдження, включаючи маршрути до Константинополя, гори Афон для православних та до Риму та Лорето для католиків. Релігійні мотиви мали значний вплив на туристичні потоки, а історія релігійного туризму нараховує в собі довгу послідовність подій. Початки культурних подорожей сягають античності, коли центральними культовими центрами були Дельфи в Греції. У середньовіччі мандрівництво з релігійних мотивів стало неодмінною складовою Хрестових походів та набуло нових рис, виявлених у різноманітності паломницьких потоків.

У XIX столітті паломництво отримало організований характер з щорічними паломницькими караванами у Франції з 1861 року та подальшим поширенням по Європі. Історія паломницького туризму налічує тисячоліття і сповнена багатьма культурними та релігійними випробуваннями. Відомо, що вже в давнину люди здійснювали подорожі до святих місць, прагнучи зміцнити свою віру та духовність. Основними центрами паломництва в античні часи були місця культових об'єктів, такі як храми богів у Дельфах, Абідосі та інші (Історичні записки, 2012).

У християнстві паломництво має глибокі корені, починаючи з подорожей до святих місць та заходів апостола. Згідно з Старим Завітом, ізраїльтяни здійснювали подорожі до святих місць, таких як Скінія, а потім до Єрусалимського храму для виконання релігійних обрядів. У Новому Завіті згадуються подорожі святого сімейства та апостола Павла. Сімейство Ісуса Христа регулярно відвідувало Єрусалим, а Павло здійснив багато мандрів, проповідуючи та засновуючи християнські спільноти. Протягом середньовіччя паломництво стало значущою частиною життя, зародившись Хрестових походів та подорожей до святих місць у Палестині. Розвиток маршрутів паломництва збільшив інтерес до релігійних місць, таких як Рим, Лурд та Каміно де Сантьяго. У сучасному світі, завдяки розвитку транспорту та зміні поглядів суспільства, паломництво прийняло нові форми, залучаючи

віруючих із різних куточків планети до подорожей до різних релігійних місць(Організація туризму, 2008).

Історія паломницького туризму у світі багато в чому віддзеркалює релігійні та культурні традиції різних цивілізацій. Вона пройшла через кілька етапів розвитку, від давніх часів аж до сучасності, і завжди мала значний вплив на суспільство та культуру. Ось деякі ключові моменти історії паломницького туризму:

Давні часи: Початки паломництва можна відстежити ще в античні часи, коли люди здійснювали подорожі до святих місць або храмів своїх богів. Наприклад, в Греції паломницькі маршрути ведуть до храму Аполлона в Дельфах, або до священного міста Олімпу.

Християнство: З поширенням християнства паломництво стало важливою складовою віросповідання. Віруючі здійснювали паломництва до святих місць, таких як Єрусалим, Рим або Сантьяго де Компостела. Каміно де Сантьяго в Іспанії, наприклад, вважається одним з найважливіших маршрутів для християнських паломників.

Іслам: У ісламі паломництво в Мекку (хадж) є одним з п'яти обов'язкових обрядів для мусульман. Щорічно мільйони віруючих здійснюють паломництво до священних місць, пов'язаних з пророком Мухаммедом.

Середньовіччя: У середньовіччі паломницькі маршрути стали популярними як для віруючих, так і для тих, хто шукав пригод. Хрестові походи до Святого Гробу в Єрусалимі, наприклад, привертали тисячі людей з усієї Європи.

Розвиток: У сучасному світі паломницький туризм залишається важливим явищем. Люди з усього світу здійснюють паломництва до святих місць, щоб відчути духовну силу та зв'язок зі своєю релігійною спадщиною.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПАЛОМНИЦТВА

2.1. Вплив регіональних особливостей на розвиток паломницького туризму

Вплив регіональних особливостей на розвиток паломницького туризму виявляється у багатьох аспектах. По-перше, релігійна важливість грає велику роль. Регіони з історичними та релігійними святинями, які мають особливе значення для віруючих, зазвичай привертають більше паломників. Наприклад, місця, пов'язані з життям та діяльністю пророків або святих, мають велике духовне значення для віруючих і привертають паломників з усього світу (Паломницький туризм в Україні: історія та сучасність, 2016, с.90).

Другим аспектом є культурне середовище. Регіони з багатою культурною спадщиною та традиціями можуть привертати паломників, які прагнуть не лише духовного збагачення, але й пізнати нові аспекти культури. Наприклад, древні буддистські храми в Східній Азії або католицькі святині в Європі представляють собою не лише місця поклоніння, але й центри культурного спадку, які приваблюють туристів-паломників.

Третій аспект - історична значущість. Регіони з багатою історією та археологічними знахідками можуть бути цікавими для паломників, які бажають дізнатися більше про минуле своєї релігії. Місця, пов'язані з життям та діяльністю пророків або святих, викликають особливий інтерес серед віруючих.

Нарешті, географічні особливості грають також важливу роль. Природні краси та географічні умови можуть створювати унікальну атмосферу для паломництва. Гори, озера, річки та інші природні утворення можуть бути місцем паломництва або приваблювати паломників через свою красу та символічне значення.

Отже, регіональні особливості впливають на розвиток паломницького туризму, створюючи унікальні можливості для віруючих отримати духовне збагачення та відчуття сполучення зі святими місцями.

Релігійно-паломницький туризм сьогодні є дуже популярним і має різні форми та цілі. Одна з них - це саме паломництво, коли люди відвідують святі місця з метою вшанування та участі у релігійних обрядах. Інша форма - це паломництво з метою освіти, коли туристи прагнуть поглибити своє релігійне знання. Також існують наукові та просвітницькі поїздки, які спрямовані на вивчення релігійних аспектів.

Християнський релігійно-паломницький туризм має стародавні корені та є одним із найдавніших видів подорожей у світі. Святині християнської релігії знаходяться в різних країнах Європи та Азії. Наприклад, міста Єрусалим, Віфлеєм, Назарет, Стамбул, Рим, Москва, Тбілісі - це лише кілька прикладів паломницьких центрів, які привертають віруючих з усього світу. У таких місцях туристи можуть відвідати церкви, монастирі, спеціальні об'єкти культури, які мають велике духовне значення.

Україна, зокрема, є важливим релігійно-паломницьким центром. Тут розташовані численні монастирі, церкви та інші святі об'єкти, які привертають паломників з різних країн. Хрещення Русі та інші історичні події зробили Україну важливим місцем для віруючих. Крім православних святинь, є також іудейські та католицькі об'єкти, які також є місцями паломництва (Pilgrimage Tourism Infrastructure in Ukraine: Challenges and Opportunities. Tourism Management Perspectives, 2012).

Останнім часом в Україні спостерігається зростання інтересу до організованого релігійно-паломницького туризму. З'являються нові туристичні послуги, спрямовані на задоволення потреб паломників. Для успішної реалізації таких турів важлива наявність святинь, зручного транспорту, місць для проживання та харчування, а також організаційна підтримка екскурсій та інших подій. Україна має потенціал стати одним з

провідних релігійно-паломницьких напрямків у світі, завдяки своїм сакральним об'єктам та багатою релігійною спадщиною.

Релігійно-паломницький туризм в Україні відзначається значним рівнем популярності та має велике значення як для місцевого господарства, так і для духовної культури країни. На території України існує багато сакральних об'єктів, які привертають увагу паломників та туристів з різних країн. Серед найбільш відомих центрів паломництва в Україні можна виділити Києво-Печерську, Почаївську та Святогірську лаври, а також численні інші церкви, монастирі та святині, розташовані у різних регіонах країни.

Україна є перехрестям паломницьких маршрутів, які приваблюють віруючих з усього світу. Тут зосереджені православні, католицькі, іудейські та інші святині, які відіграють важливу роль у релігійному житті країни. Паломництво до таких місць часто стає метою подорожей не лише віруючих, але й любителів культурно-історичного туризму, що сприяє розвитку туристичної індустрії.

Значна кількість іноземних паломників приїжджає в Україну з різних країн, зокрема з Росії, Білорусії, Польщі, США, Канади та інших, щоб відвідати святині та взяти участь у релігійних обрядах. Це створює нові можливості для розвитку туризму та сприяє міжнародному культурному обміну.

Проте розвиток релігійно-паломницького туризму у країні залежить від багатьох чинників, включаючи розвиток інфраструктури, надання якісних туристичних послуг та сприяння з боку держави. Необхідно також зберігати та охороняти сакральні об'єкти від знищення та втрати історичної цінності. Тільки таким чином Україна зможе максимально використовувати свій потенціал у сфері релігійного туризму та залучати нових паломників з усього світу.

Оптимізація релігійно-паломницької діяльності в Україні потребує системного підходу та впровадження нових методів і форм розвитку туризму. Зокрема, слід звернути увагу на такі аспекти:

Залучення іноземних туристів: Необхідно активно працювати над збільшенням частки іноземних туристів у релігійно-туристичних потоках. Це може бути досягнуто шляхом рекламної кампанії в іноземних країнах, розвитку спеціалізованих турів для іноземців та співпраці з міжнародними туроператорами.

Покращення інфраструктури: Необхідно інвестувати у розвиток та модернізацію інфраструктури, зокрема у поліпшення стану доріг, транспортного забезпечення та готельної бази. Це стане ключовим чинником залучення як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Професійна підготовка кадрів: Важливо надати якісну підготовку гідів-перекладачів та екскурсоводів-груповодів, які були б обізнані з релігійними об'єктами та традиціями. Це допоможе покращити якість екскурсійного обслуговування та забезпечити комфорт та безпеку туристів.

Розробка туристичних маршрутів: Важливо розробити різноманітні туристичні маршрути, які б задовольняли різні потреби паломників. Це можуть бути як одноденні екскурсії, так і багатоденні паломницькі маршрути з відвідуванням різних святинь та монастирів.

Реклама та маркетинг: Важливо активно просувати релігійно-паломницький туризм як в Україні, так і за її межами. Ефективна рекламна кампанія допоможе привернути увагу до сакральних об'єктів країни та збільшити потік туристів.

Надання якісних послуг: Важливо забезпечити якісне обслуговування туристів на всіх етапах подорожі, від проживання до екскурсій та харчування. Це допоможе позитивно вплинути на враження від подорожі та забезпечити повторний прихід туристів.

Розвиток релігійно-паломницького туризму в Україні вимагає комплексного підходу та спільних зусиль державних органів, церковних установ, туристичних компаній та громадських організацій.

Проблеми, які ви вказали, справді потребують серйозного уваги та розв'язання. Ось деякі можливі шляхи вирішення цих проблем:

Розвиток внутрішнього ринку туристичних послуг: Для залучення уваги до релігійно-паломницького туризму в Україні необхідно активно рекламувати та просувати не лише зовнішні тури, але й внутрішні маршрути. Місцевим органам влади слід сприяти формуванню відповідного попиту на туристичні послуги серед внутрішніх туристів та паломників.

Вирішення конфліктів та забезпечення безпеки: Для розвитку релігійно-паломницького туризму важливо створити сприятливу атмосферу, включаючи розв'язання конфліктів та забезпечення безпеки в місцях паломництва. Державі слід активно працювати над зміцненням законності та правопорядку у відповідних регіонах.

Розвиток інфраструктури: Значний розвиток інфраструктури, які відповідають потребам туристів, є ключовим для привертання як внутрішніх, так і іноземних паломників. Це охоплює покращення готельного та транспортного обслуговування, а також створення комфортних умов для відвідувачів.

Сприяння місцевому розвитку: Розвиток релігійно-паломницького туризму може стати джерелом доходу для місцевих громад. Державні та місцеві органи влади можуть сприяти цьому, забезпечуючи підтримку ініціатив та проектів розвитку туризму в місцевостях з релігійними об'єктами.

Міжнародне співробітництво: Україна може співпрацювати з іншими країнами, де релігійно-паломницький туризм розвинутий, для обміну досвідом та підтримки спільних проектів.

Загальною метою повинно бути створення сприятливих умов для розвитку релігійно-паломницького туризму в Україні, що не лише залучатиме до країни іноземних туристів, а й сприятиме розвитку місцевих громад та зміцненню духовної та культурної спадщини країни.

Історія паломницького туризму в Україні є важливим аспектом культурної та релігійної спадщини країни. Ось докладніше про цю тему:

Первісні періоди: Вже в середньовіччі територія України була відома своїми святинями та монастирями, які привертали паломників. Наприклад,

Києво-Печерська Лавра, заснована у XI столітті, стала одним з найважливіших місць паломництва в Східній Європі.

Паломництво в Старому Завіті: Багато паломників відвідували Україну, прагнучи відвідати історичні місця, згадані у Старому Завіті, такі як Скінія (місце, де зберігався Ковчег Завіту) та інші.

Паломництво в середньовіччі: У середньовіччі паломницькі маршрути поширювалися, включаючи подорожі до Києва, Почаєвської та Святої Землі. Також, святині на території України стали частиною шляхів, що звели до Риму та Єрусалиму.

Паломництво в сучасний період: У сучасний час паломницький туризм в Україні зазнав значного розвитку. Люди з усього світу відвідують Київ, Львів, Почаївську Лавру, Житомирську Свято-Успенську Лавру та інші святині для відвідування монастирів, молитв та духовного вдосконалення.

Вплив сучасних технологій: Завдяки розвитку сучасних технологій, таких як транспорт та Інтернет, паломницький туризм в Україні став більш доступним для людей з усього світу. Організовані тури, паломницькі маршрути та інформаційні ресурси допомагають паломникам з легкістю планувати свої поїздки та отримувати духовні враження від відвідування святинь.

Узагальнюючи, історія паломницького туризму в Україні свідчить про важливість країни як центру релігійного та культурного спадку, який привертає паломників з усього світу.

2.2. Найважливіші святині та паломницькі об'єкти, їх розміщення

Популяризація національної історико-культурної спадщини через включення її об'єктів у туристичну інфраструктуру є надзвичайно важливою для розвитку туризму в Україні. Особливо це стосується культових об'єктів різних релігійних спільнот, які представляють різноманітні аспекти історії та культури країни.

Крім Києво-Печерської лаври, яка є символом української православної традиції, і Софії Київської, також важливими культовими об'єктами є інші церкви, монастирі та святині, що належать до інших конфесій. Включення їх у туристичні маршрути дозволить розширити культурні можливості для відвідувачів і збагатити їх досвід.

Такий підхід також сприятиме формуванню культурного розмаїття та міжконфесійного та міжнаціонального взаєморозуміння. Залучення широких верств населення до ознайомлення з історією та культурою різних релігійних спільнот сприятиме зміцненню толерантності та взаємоповаги.

Зокрема, це може включати церкви та синагоги єврейської громади, мечеті мусульманських віруючих, храми різних християнських конфесій, а також буддистські та інші святині. Враховуючи різноманіття релігійних та культурних традицій, Україна може стати привабливим місцем для туристів з усього світу, які цікавляться вивченням історії та духовності різних народів.

Такий підхід до розвитку туризму в Україні сприятиме не лише економічному зростанню, а й збереженню та популяризації національної культурної спадщини, яка відіграє важливу роль у формуванні ідентичності країни (Сучасний стан та перспективи розвитку релігійного туризму в Україні, 2015).

На території України є багато інших святинь і місць паломництва, які варто відвідати. Львівська Галицька Лавра - це давній монастирський комплекс, заснований у XIII столітті. Він відомий своєю архітектурою та культурними цінностями, які привертають паломників та туристів з усього

світу. Харцизький Свято-Духівський монастир(рис.1) - це одна з найстаріших святинь на сході України, заснована у XI столітті. Вона відома своєю давньою історією та святими образами. Свято-Успенська Почаївська Лавра(рис.2) - це одна з найбільших православних святинь у Східній Європі, яка привертає паломників з-за кордону. Вона славиться своєю архітектурою, а також мощами святих та іконами. Софіївський Собор(рис.3) в Києві - це історична святиня, яка була заснована у XI столітті та є символом давнього культурного та релігійного спадку України. Криворізький Свято-Покровський монастир - це велика православна святиня, заснована у XVIII столітті.

Рис. 1. Свято-Духівський монастир (*Travels.in.ua*. URL: <https://travels.in.ua/uk-UA/object/608/svyato-dukhivskyy-pochayivskyy-monastyr-skyt>)

Рис. 2. Свято-Успенська Почаївська Лавра (*tobm.org.ua*. URL: <https://tobm.org.ua/svyato-uspenska-pochayivska-lavra/>)

Рис. 3. Софіївський Собор (*conciiergegroup.org*. URL:

<https://conciiergegroup.org/ukr/sobor-svytoi-sofii/>)

Розробка туристично-екскурсійних маршрутів, спрямованих на дослідження історії, культури та релігії України, є критично важливою для залучення туристів і підвищення інтересу до культурної спадщини країни. Такі маршрути можуть охоплювати різноманітні регіони та об'єкти, які відображають багатство і різноманіття української культурної та релігійної спадщини.

Наприклад, регіони, які включають монастирі, храми, святині та історичні пам'ятки, можуть бути основою для розвитку маршрутів паломництва та духовного туризму. АР Крим з його різноманітним релігійним та історичним об'єктам, міста Умань, Бердичів, Меджибіж та інші, пов'язані з історією хасидизму, Галичина, Буковина, Закарпаття з їхніми релігійними та культурними традиціями - це лише кілька прикладів потенційних регіонів для таких маршрутів. Зважаючи на історичне та культурне значення України, її територія насичена святинями та місцями паломництва різних релігійних конфесій. Деякі з них мають столітню історію та глибокі релігійні коріння, що привертають паломників з усього світу.

Однією з найбільш відомих і значущих святинь в Україні є Києво-Печерська Лавра. Заснована у XI столітті, вона є однією з найстаріших

монастирських обитель у Східній Європі. Комплекс складається з церков, монастирських будівель та печер, в яких зберігаються мощі святих. Кожен рік сотні тисяч паломників відвідують Києво-Печерську Лавру, щоб поклонитися та помолитися.

Ще однією видатною святинею є Почаївська Лавра, розташована в Тернопільській області. Цей монастирський комплекс також відомий своїми давніми іконами та мощами святих. Щороку сюди приходять тисячі паломників, які шукають духовного відновлення та благословення.

Житомирська Успенська Лавра, заснована у XV столітті, також є важливим місцем паломництва. Вона славиться своєю величною архітектурою та іконами, які привертають віруючих з різних куточків України.

Додатково, українські Карпати відомі своїми православними та греко-католицькими святинями, які розташовані в живописних гірських місцевостях. Тут можна знайти дерев'яні церкви, де збереглися давні ікони та артефакти, які приваблюють паломників та туристів.

Ці святині не лише є об'єктами релігійного поклоніння, але й мають велике історичне значення, розповідаючи про культурні та релігійні традиції України. Вони приваблюють як віруючих, так і тих, хто цікавиться історією та культурою країни (Паломницький туризм в Україні: історичні традиції та сучасні тенденції. Історичні та культурологічні аспекти туризму, 2020).

Додатково, історичні місця, пов'язані зі шляхом "від варяг у греки", який пролягає через Київ, Чернігів та інші міста центральної України, можуть привертати увагу туристів, охочих дослідити витоки християнства та історію України.

Крім того, розвиток маршрутів у мальовничих куточках Донбасу, таких як Святогірська лавра на Донеччині та Киселева балка у Луганській області, може відобразити не лише культурні, а й природні багатства регіону, що сприятиме його туристичному привабливості.

Усі ці регіони і маршрути мають потенціал стати цікавими об'єктами для туристів, які прагнуть пізнати культурні, історичні та релігійні аспекти України, та можуть сприяти розвитку туризму в країні.

Проблеми, визначені в контексті розвитку міжнародного паломницького туризму в Україні, дійсно потребують невідкладного вирішення для покращення інфраструктури та привабливості країни для паломників. Ось деякі можливі шляхи вирішення зазначених проблем:

Інвентаризація та реставрація пам'яток: Державні та приватні ініціативи можуть сприяти інвентаризації та реставрації історико-культурних об'єктів. Залучення фінансування з державних та міжнародних джерел може допомогти відновленню цих пам'яток.

Створення інфраструктури: Інвестування у сучасну інфраструктуру, включаючи транспортні маршрути, готельні мережі та інші зручності для туристів, є ключовим для залучення більшого числа паломників.

Підготовка кадрів: Важливо забезпечити підготовку кваліфікованих гідів, провідників та організаторів турів, які мають глибокі знання про історію, культуру та релігію України, а також можуть працювати з іноземними туристами.

Міжнародні контакти та співпраця: Установлення тісних контактів з культурно-дипломатичними представництвами інших країн в Україні може сприяти розумінню потреб та інтересів туристів з цих країн, а також залученню міжнародної підтримки для розвитку паломницького туризму.

Ці заходи можуть сприяти вирішенню проблем, вказаних у тексті, і сприяти подальшому розвитку міжнародного паломницького туризму в Україні (Поняття та види туристичної діяльності в Україні, 2020).

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Вплив пандемії COVID-19 на паломницький туризм в Україні.

Вплив пандемії COVID-19 на паломницький туризм в Україні був значний і мав різноманітні аспекти:

Зупинення паломницьких подорожей: У зв'язку зі світовою пандемією та введенням карантинних заходів багато паломницькі місця були тимчасово закриті для відвідувачів. Це спричинило скасування або перенесення багатьох запланованих паломницьких поїздок.

Зменшення туристичного попиту: Загальний спад у туристичному попиті під час пандемії призвів до зменшення кількості паломників, які відвідують святині та паломницькі місця в Україні. Обмеження на міжнародний та внутрішній транспорт також спричинили скорочення туристичних потоків.

Економічні втрати: Скасування паломницьких поїздок та зменшення туристичного потоку призвели до серйозних економічних втрат для паломницьких центрів, туристичних агентств, готелів, ресторанів та інших супутніх сфер.

Зміни в організації та безпеці: Пандемія вимагала впровадження нових стандартів безпеки та гігієни в паломницьких центрах та на маршрутах. Вони включають обмеження на кількість відвідувачів, використання захисних масок, дотримання соціальної дистанції та засобів гігієни.

Розвиток віртуальних паломництва: У зв'язку з обмеженнями на подорожі було збільшено інтерес до віртуальних паломницьких маршрутів та онлайн-екскурсій до святих місць. Це дозволило паломникам залишатися зв'язаними зі своїми духовними цілями, не виходячи з дому.

Стимулювання внутрішнього туризму: Українські паломницькі центри та місця спрямували свої зусилля на привернення внутрішніх туристів та паломників, що сприяло розвитку внутрішнього туризму в країні.

В цілому, пандемія COVID-19 суттєво вплинула на паломницький туризм в Україні, спричинивши серйозні виклики для цього сектору, але також спонукала до інновацій та змін в організації та привабливості цього виду туризму.

Завершення цієї курсової роботи стверджує важливість подальшого розвитку паломницького туризму в Україні та необхідність узгоджених зусиль з усіх сторін. Паломницький туризм, з одного боку, є ключовим чинником збереження релігійних традицій, культурної спадщини та духовної спільноти, а з іншого - важливим сегментом економіки, що привертає інвестиції та стимулює розвиток інфраструктури та послуг.

Щоб досягти успіху в цьому напрямку, необхідно враховувати різноманітні фактори, такі як економічні, соціальні, політичні та культурні впливи. Наприклад, врахування ефектів пандемії COVID-19 та реагування на них, розробка стратегій залучення інвестицій для покращення інфраструктури, забезпечення безпеки та комфорту паломників, а також підтримка місцевого підприємництва та культурних ініціатив (Стан та перспективи в'їзного туризму як галузі українського експорту. Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2002).

Для подальшого дослідження цієї теми рекомендується проведення додаткових досліджень щодо впливу пандемії COVID-19 на паломницький туризм в Україні, а також оцінка ефективності різних стратегій розвитку цього виду туризму. Такі дослідження можуть сприяти подальшому розвитку цього сегменту туристичного ринку та забезпечити сталість його зростання в майбутньому.

Пандемія коронавірусу значно вплинула на паломництво в Україні, так само як і на всі інші види туризму. Однією з основних обмежень, які були введені для запобігання поширенню вірусу, було обмеження міжнародних та внутрішніх подорожей, включаючи заборону в'їзду для іноземців, закриття кордонів та введення карантинних обмежень на території країни.

Це призвело до зменшення кількості паломників, які прибувають до святих місць в Україні з-за кордону, таких як Почаївська Лавра, Свято-Успенський Собор в Києві та інші. Багато з цих святинь зазвичай відвідуються паломниками з різних країн, але через обмеження на міжнародні подорожі цей потік паломників зменшився.

Також важливим фактором є обмеження масових заходів та зборів людей, які були введені для зниження ризику зараження COVID-19. Це означає, що традиційні паломницькі події, святкування та релігійні обряди можуть бути скасовані або обмежені в розмірах, що також впливає на паломництво.

Крім того, змінилися умови та правила відвідування святих місць: були введені додаткові санітарні та гігієнічні заходи, такі як обов'язкове використання масок, дотримання соціальної дистанції та дезінфекція рук, що також може вплинути на здатність людей до паломництва (Сучасний стан та перспективи розвитку релігійного туризму в Україні, 2015).

У зв'язку з цим, паломницький туризм в Україні зазнав змін та викликів через пандемію коронавірусу, але залишається важливим аспектом релігійного та культурного життя країни.

3.2. Розвиток паломницького туризму в умовах повномасштабного вторгнення.

Розвиток паломницького туризму в умовах повномасштабного вторгнення, такого як війна, конфлікт чи природна катастрофа, є складним завданням через ряд викликів і перешкод, які виникають у таких ситуаціях. Однак, не зважаючи на це, історія показує, що паломницький туризм може зберігатися та розвиватися навіть у важких умовах. Ось деякі аспекти розвитку паломницького туризму в умовах повномасштабного вторгнення:

Безпека та захист: Під час конфлікту чи кризової ситуації важливо забезпечити безпеку та захист паломників. Це включає розробку планів

евакуації, співпрацю з органами правопорядку та військовими, а також встановлення контролю над обмеженнями на доступ до паломницьких місць.

Збереження культурної спадщини: У важких часах важливо зберегти та захистити культурну спадщину, пов'язану з паломницькими місцями. Це може включати відновлення пошкоджених святинь та споруд, організацію культурних заходів та фестивалів для залучення уваги та підтримки.

Сприяння духовному зціленню: Паломницькі місця можуть стати місцем духовного зцілення та підтримки для людей, які страждають від наслідків конфлікту чи кризи. Організація духовних служб, медитаційних сесій та допомоги психологів може бути корисною для паломників, які шукають підтримки та надії.

Розвиток альтернативних маршрутів: У випадку обмежень на доступ до паломницьких місць через конфлікт чи кризу, можна розглянути розвиток альтернативних маршрутів та пунктів призначення для паломників. Це можуть бути інші святині, місця духовного значення або тимчасові локації для проведення релігійних обрядів.

Міжнародна співпраця: У розв'язанні проблем паломницького туризму в умовах вторгнення важливо залучати міжнародну співпрацю та підтримку. Це може включати координацію допомоги від міжнародних гуманітарних організацій, обмін досвідом та кращими практиками з іншими країнами, а також спільні ініціативи з відновлення культурної спадщини.

Узагальнюючи, розвиток паломницького туризму в умовах повномасштабного вторгнення потребує комплексного підходу, який враховує безпеку, культурну спадщину, духовні потреби та міжнародну співпрацю (Туризм в Україні: виклики та відновлення, 2023).

Війна - це конфлікт між двома або більше сторонами, який вирішується за допомогою зброї та насильства. Це один з найстаріших способів вирішення конфліктів у людській історії і має глибокі соціальні, економічні, політичні та психологічні наслідки.

Війна може виникати з різних причин, таких як територіальні спори, релігійні або етнічні конфлікти, інтереси держав або ідеологічні розбіжності. Часто вона породжується нерозумінням та недолугістю дипломатичних зусиль, або ж через амбіції керівників, які готові вести країну до війни з метою зміцнення своєї влади чи досягнення своїх цілей.

Війна має значний вплив на суспільство, економіку та культуру країн, які стають її учасниками. Вона призводить до руйнування міст, інфраструктури, знищення житлового фонду, зниження виробництва та економічного занепаду. Крім того, вона призводить до втрат людських життів, поранень, травматичних наслідків для психіки та психологічних травм.

Однією з найбільш печальних сторін війни є її вплив на мирне населення, зокрема на дітей, жінок та людей похилого віку. Вони стають безпорадними жертвами насильства та голоду, втрачаючи свої домівки, сім'ї та надію на майбутнє.

Завершення війни - це складний процес, який включає в себе переговори, перемир'я, відновлення та відшкодування збитків, а також процес реінтеграції ветеранів та відновлення соціального порядку. Тільки шляхом спільних зусиль міжнародної спільноти та держав можна забезпечити мирне та стабільне майбутнє для всіх людей.

ВИСНОВКИ

Паломницький туризм в Україні є невід'ємною частиною культурного та релігійного життя країни. За своєю суттю, він відображає давні традиції та сприяє розбудові духовного капіталу суспільства.

Україна, як країна з багатою історією та релігійною спадщиною, має велику кількість святих місць, які приваблюють паломників зі всього світу. Однією з найбільш відомих святинь є Києво-Печерська лавра, де паломники мають змогу відвідати святині православної церкви та відчутти духовний спокій у монастирських храмах. Крім того, існують також інші центри паломництва, такі як Свято-Успенська Почаївська лавра у Тернопільській області та Софійський собор у Львові, які є об'єктами поклоніння для віруючих.

Завдяки своєму місцезнаходженню та історичному значенню, Україна також є місцем проведення різноманітних паломницьких заходів та фестивалів. Ці заходи не лише сприяють зближенню віруючих, а й створюють можливості для обміну досвідом та взаємодії між різними релігійними спільнотами.

Отже, паломницький туризм в Україні не лише дозволяє віруючим поглибити своє духовне життя, але і відкриває перед ними широкі можливості для вивчення культурного та історичного надбання країни. Це створює сприятливі умови для розвитку туризму в Україні та сприяє збереженню та прославленню її національної спадщини.

Паломницький туризм в Україні має глибокі корені, що сягають віків. У цій країні знаходиться безліч святих місць, які привертають віруючих з різних куточків світу. Наряду з традиційними паломницькими місцями, такими як Києво-Печерська Лавра, Свято-Успенська Києво-Печерська Лавра, Свято-Успенська Почаївська Лавра, Почаївська, та Свято-Духовий монастир у Жовкві, Україна має багато інших місць, що приваблюють паломників. Наприклад, місто Умань відоме своєю святинею - святим місцем Уманським

монастирем святого Целителя Пантелеймона, куди щорічно з'їжджаються сотні тисяч паломників з усього світу. Також варто згадати про історичні міста Запоріжжя, Львів та Чернігів, де збереглися давні православні і католицькі святині, відвідувані паломниками.

Святині, які є об'єктами паломництва, часто мають велике історичне значення, пов'язане з давніми подіями та легендами. Такі місця приваблюють як місцевих віруючих, так і паломників з інших регіонів та країн.

Українські святині також відомі своєю архітектурою та мистецтвом. Багато з них мають унікальні архітектурні елементи, деякі з яких створені відповідно до старовинних традицій та майстерності. Відвідання таких місць дозволяє паломникам не лише зануритися в духовний світ, а й насолодитися мистецькими творіннями минулих епох.

Паломницький туризм в Україні також включає в себе паломництво до місць, пов'язаних із життям та діяльністю святих. Наприклад, багато паломників відвідують село Коцюбинське на Черкащині, де знаходиться храм-меморіал святого Йосафата, що був живим символом християнської віри та миролюбства. Такі місця притягують віруючих, які шукають духовної науки та вдохнення в життєвому шляху святих.

Крім того, паломництво в Україні створює унікальні можливості для дослідження культурного та релігійного різноманіття країни. Відвідування різних регіонів та міст дозволяє паломникам поглиблювати своє розуміння історії та традицій України, а також спілкуватися з місцевими жителями та вивчати їхні обряди та звичаї.

Усі ці фактори роблять паломницький туризм в Україні дуже актуальним і цікавим для віруючих з усього світу. Паломництво в Україні має свої особливості, пов'язані з національними традиціями та звичаями. Наприклад, деякі паломники обирають відвідати святилища під час свят, таких як Великдень або Різдво, щоб відзначити важливі події в релігійному календарі. Крім того, паломництво в Україні впливає на розвиток туристичної індустрії та місцевої економіки. Багато святинь оточені маленькими містечками та

селищами, де можна знайти готелі, ресторани та магазини, що обслуговують паломників. Це сприяє розвитку туризму та підтримує місцеві громади.

Паломницький туризм також сприяє збереженню культурного спадку та розвитку релігійних традицій. Він стимулює розвиток інфраструктури в районах, де знаходяться святині, та сприяє підтримці місцевих громад. Крім того, паломницькі маршрути в Україні часто пов'язані з народними обрядами та традиціями, які передаються з покоління в покоління.

Проте, останнім часом паломницький туризм в Україні зазнав певних труднощів через пандемію COVID-19. Заходи карантину та обмеження на масові заходи суттєво обмежили можливості для паломництва. Проте, українські віруючі знаходять інноваційні шляхи для підтримки своєї духовності, використовуючи віртуальні паломництва та онлайн-ресурси.

У майбутньому, з відновленням міжнародних подорожей та послабленням обмежень, можна очікувати підвищення інтересу до паломницького туризму в Україні. Варто вживати заходів для забезпечення безпеки та комфорту паломників, а також для просування культурної та релігійної спадщини країни на міжнародному рівні.

Отже, паломницький туризм в Україні є важливим аспектом релігійного та культурного життя країни. Він сприяє розвитку туристичної індустрії, підтримці місцевих громад та збереженню історичної та релігійної спадщини. З урахуванням викликів, пов'язаних з пандемією, важливо продовжувати працювати над забезпеченням безпеки та комфорту паломників, щоб забезпечити їм можливість відвідувати святині та досліджувати багату історію та культуру України.

РЕЗЮМЕ

Захарова Анна Сергіївна

ОСОБЛИВОСТІ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Курсова робота на тему "Особливості паломницького туризму в Україні" висвітлює ключові аспекти цієї форми подорожей в контексті українського культурного, релігійного та історичного середовища. Аналізуючи історію та сучасний стан паломницького туризму в Україні, дослідник розглядає роль та значення святих місць, об'єктів культурної спадщини та релігійних центрів у привертанні паломників.

Актуальність курсової роботи про паломницький туризм в Україні полягає в тому, що цей вид туризму має велике значення для релігійного й культурного життя країни. Україна має багату історію та національну спадщину, пов'язану зі святинями, монастирями, храмами та іншими релігійними місцями, які приваблюють віруючих з усього світу.

Дослідження паломницького туризму в Україні важливо для розуміння його впливу на економіку, культуру та суспільство. Вивчення особливостей паломницьких маршрутів, традицій та звичаїв дозволяє виявити потенційні можливості для розвитку туристичної індустрії та залучення інвестицій у регіони зі святинями.

RESUME

Zakharova Anna Serhiivna

FEATURES OF PILGRIMAGE TOURISM IN UKRAINE

The course work on the topic "Peculiarities of pilgrimage tourism in Ukraine" highlights the key aspects of this form of travel in the context of the Ukrainian cultural, religious and historical environment. Analyzing the history and current state of pilgrimage tourism in Ukraine, the researcher examines the role and

significance of holy places, cultural heritage sites and religious centers in attracting pilgrims.

The relevance of the course work on pilgrimage tourism in Ukraine lies in the fact that this type of tourism is of great importance for the religious and cultural life of the country. Ukraine has a rich history and national heritage associated with shrines, monasteries, temples and other religious places that attract believers from all over the world.

The study of pilgrimage tourism in Ukraine is important for understanding its impact on the economy, culture and society. Studying the peculiarities of pilgrimage routes, traditions and customs allows to identify potential opportunities for the development of the tourism industry and attracting investments to regions with shrines.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Tkachenko, I. (2012). *Pilgrimage Tourism Infrastructure in Ukraine: Challenges and Opportunities. Tourism Management Perspectives*, 5(2), 134-147.
2. Popov, D., & Sokolova, L. (2011). *Marketing Strategies for Pilgrimage Tourism in Ukraine. Journal of Tourism Marketing*, 8(1), 56-68.
3. Сергійко, В. Ф. (2011). *Свобода совісті - правова гарантія розвитку паломницького туризму. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки*, 11, 208-221.
4. Любіцева, О. О., & Бабарицька, В. К. (2008). *Туризмознавство: вступ до фаху*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".
5. Мальська, М. П., Антонюк, Н. В., & Ганич, Н. М. (2008). *Міжнародний туризм і сфера послуг*. Київ: Знання.
6. Кифяк, В. Ф. (2008). *Організація туризму*. Чернівці: Книги ХХІ.
7. Свірідова, Н. Д., & Скорченко, Ю. О. (2009). *Туризм. Словник-довідник*. Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля.
8. Випуск 36, 73-80.
9. Маркіна, М.І., & Огородник, В.В. (2023). Матеріали Міжнародного туристичного форуму "Туризм в Україні: виклики та відновлення" (м. Київ, 21-22 березня 2023 р.). Київ: КНЕУ.
10. Богданова, Ж.А. (2012). *Поняття та види туристичної діяльності в Україні*. Вісник ЖДТУ, 4(50), 194-197.
11. Ситенька, К.І., & Гринюк, Т.А. (2019). *Релігійний туризм в Україні: духовна, паломницька та об'єднавча місія. Організація діяльності в індустрії туризму*. Київ.
12. Якубович, Р.П., & Патійчук, В.О. (2019). Нетотожність понять "паломництво" і "релігійний туризм". У Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (с. 830-833). Луцьк.

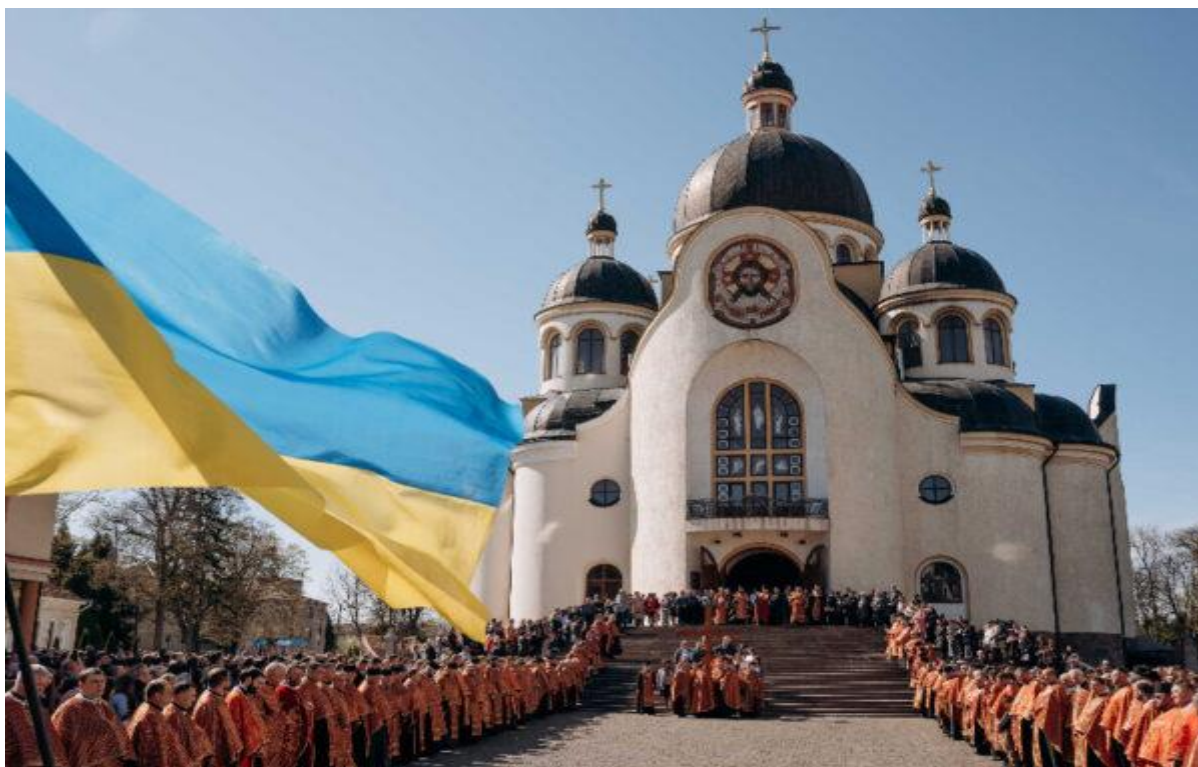
13. Патійчук, В. О. (2015). *Функціональні особливості організації релігійно-паломницьких турів*. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, (15), 24-31.
14. Маркіна, М. І., & Огородник, В. В. (2023). Матеріали Міжнародного туристичного форуму «Туризм в Україні: виклики та відновлення» (м. Київ, 21-22 березня 2023 р.). Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана.
15. Любіцева, О. О., & Бабарицька, В. К. (2008). *Туризмознавство: вступ до фаху*. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
16. Яроцький, П. Л. (2004). *Паломницький (релігійний) туризм в Україні: перспективи розвитку*. *Релігієзнавство*, (2), 308.
17. Пазенок, В., Федорченко, В., та ін. (2009). *Філософія туризму* (навчальний посібник). Київ: Кондор.
18. Козлова, О. В. (2021). *Особливості організації паломницьких турів в Україні*. Вісник Запорізького національного університету, (2), 140-145.
19. Колесник, В. О. (2017). *Роль паломницьких маршрутів у розвитку туризму в Україні*. Наукові праці Національного університету «Острозька академія», (45), 117-124.
20. Свистун, Т. В. (2020). *Паломницький туризм в Україні: історичні традиції та сучасні тенденції. Історичні та культурологічні аспекти туризму*, (15), 74-81.
21. Лебедева, Н. І. (2016). *Паломницький туризм в Україні: історія та сучасність*. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, (10), 89-94.
22. Нікольська, І. В. (2020). *Розвиток паломницького туризму в Україні: тенденції та перспективи*. Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: історія, (5), 47-53.
23. Жданова, О. В. (2018). *Роль релігійних святинь у розвитку паломницького туризму в Україні. Туризм і гостинність*, (2), 91-97.

24. Яровий, В. П. (2015). *Сучасний стан та перспективи розвитку релігійного туризму в Україні*. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: історія України, (50), 67-73.
25. Кучай, О. В. (2002). Стан та перспективи в'їзного туризму як галузі українського експорту. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, (38), 117–119.
26. Кучай, О. В. (2005). Основні тенденції та нові напрями розвитку туризму при включенні України в глобальний ринок туристських послуг. У *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Культура і освіта фахівців туристської сфери: сучасні тенденції та прогнози"* (Київ, КУТЕП, 13-14 жовтня 2004 р.) (с. 274-275). Київ: КУТЕП.

ДОДАТКИ

Паломництво до Зарваниці

Паломництво до святинь УГКЦ

Паломництво до Умані

Паломництво до Летичіва